

teacher provided a diagnostic tool to determine the level of formation of reflective competence, motivation, meaning, of subject areas. Based on the logic of the diagnostic monitoring the level of formation of reflective competence, motivation, sense, subject- areas of future primary school teacher, and tokoz implementation in the training process technology contextual learning, identified the stages of the experimental work. These stages are defined as preparatory, theoretical and exploratory, stage of primary diagnosis, adaptive technology, the currently-diagnostic, simulation and technology, diagnostic and analytical, professional and technological stage. The article deals with the logic of scientific instruments and experimental studies aimed at proving the potential of the theory and technology of contextual learning, their practical implementation and verification of statistical rezultatyvnostii to form reflective constructs future primary school teacher. It was found objects and areas of verification.

Key words: stages of the experiment, the effectiveness of the technology context of training, the verification of the results of the study, the diagnostic tools determination of formation of reflective constructs.

Стаття надійшла до редакції 27.09.2013 р.

Прийнято до друку 25.10.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Докучаєва В. В.

УДК [378.147:316.28]:330

А. Ю. Рижкова

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ КАФЕДРИ ВНЗ В УМОВАХ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ

З часів проголошення своєї незалежності українська система освіти зазнала багато структурних та системних змін. У травні 2005 року Україна підписала Болонську декларацію, яка у свою чергу призвела до змін у навчанні в системі вищої освіти: українські вищі навчальні заклади працюють за кредитно-модульною системою навчання, значних змін зазнав і зміст вищої освіти, навчальні плани, робочі програми, тощо. Все це потребує змін не лише у процесі підготовки фахівців, але й змін до підготовки методичної роботи кафедр. Інформаційний вплив та сучасні темпи приросту обсягу навчальної інформації, збільшення вимог до випускника при збереженні термінів навчання вимушують викладачів використовувати нові підходи до організації навчання. Одним з таких підходів і є інтенсифікація навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема виконання правил та вимог кредитно-модульної системи вивчається різними українськими та закордонними вченими (Ван дер Венде М. К.,

С. Гончаров, О. Долженко, К. Корсак, Л. Юрчук та інші). Проте, не так багато уваги приділяється до методичної роботи кафедр (М. Ануфрієв, О. Бандурка, І. Трубавина, Н. Пучков, О. Ярмиш та інші). Але, ще й досі малодослідженою залишається проблема методичної роботи кафедри в умовах кредитно-модульної системи навчання.

Цілям статті є: 1) Визначення труднощів викладачів у організації методичної роботи; 2) визначення особливостей організації методичної роботи кафедр ВНЗ в умовах кредитно-модульної системи.

Кредитно-модульна система вимагає збільшення відповідальності студентів, їх самостійності в навчанні як суб'єкта підготовки, так і зміни ролі викладача в навчанні з лектора на консультанта, організатора навчання, так і помічника. Збільшена самостійна робота студентів при збереженні термінів навчання, зменшення традиційних лекцій і семінарів вимушують викладачів використовувати нові підходи до організації навчання.

Серед позитивних сторін кредитно-модульної системи слід відмітити академічну мобільність викладачів та студентів. Болонська система передбачає багато різних освітніх програм, серед яких: програма академічних обмінів імені Фулбрайта, Visby, Campus Europeae, Eranet-Mundus, Програма імені Жана Моне Erasmus Mundus Triple I, Santander Universities, та багато інших. Ці програми дають можливість отримувати стипендії або гранти для навчання, та для проведення досліджень. Програми спрямовані на поширення знань і підвищення про інформованості суспільства в межах і за межами Спільноти щодо європейської інтеграції через підтримку викладацької і дослідницької діяльності, створення мереж, проведення тренінгів, налагодження міжнародних зв'язків, сприяння культурному збагаченню та розвитку академічної мобільності світового освітнього простору, налагодженню міжнародної співпраці для стажування, викладання та проведення наукових досліджень в рамках спільних проектів. Спрямовані на підвищення якості європейської вищої освіти. Досягненням є і визнання дипломів в інших країнах, що залучені до болонського процесу. Кредитно-модульна система змінила ролі і викладача, і студента. Таким чином, роль викладача з лектора на тьютора, студента який навчається від сесії до сесії, на студента який навчається протягом усього року в одному й тому ж темпі.

Кредитно-модульна система прибрала традиційні сесії і ввела у навчання консультування, самостійну роботу студентів над теоретичним матеріалом, з'явилися інші види лекцій: дистанційні (за допомогою інформаційних технологій); вступні; оглядові, підсумкові. Зникли лекції як начитування інформаційного матеріалу. З'явилося інше методичне забезпечення, окрім, традиційних підручників з'явилися сайти, електронні посібники і ІНДЗ, КРОКИ, тести, контроль за навчанням студентів став різноманітним та ще щільнішим, від екзаменів до цілого спектру вдів контролю – усний, письмовий, дистанційний, безпосередній, тестовий,

ІНДЗ, опитування, виконання практичних робіт, тощо. Основна частина навчального навантаження протягом року викладача – позааудиторна (консультації за курсом, за самостійною роботою, організація лекційних робіт, практичних робіт, семінарів, виїзних занять, тощо).

В основі кредитно-модульної системи лежить велика кількість самостійної роботи, у навчальному плані ВНЗ на самостійну роботу студентів економічних спеціальностей виділяється 50-70% годин на рівні бакалавра, та 60-70% навчального навантаження на рівні магістра або спеціаліста. Раніше це співвідношення було: 75% на аудиторні заняття та – 25% на самостійну роботу. Тобто, з одного боку здається, що викладачам треба менше часу витратити на підготовку до занять, оскільки їх кількість істотно зменшилася, але з іншого боку для того, щоб бути конкурентоспроможним у сучасному ВНЗ, для того щоб бути прикладом для молоді необхідно займатись методичною роботою, яка займає 10-15% навантаження викладача, Більше того, в навантаженні викладача ще зазначена наукова робота– 15-20 %, організаційна робота – 5-12%, культурно-виховна робота – 5-8 % від загального навантаження після вирахування з нього навчального навантаження. Проте, викладачам відомо, що, насправді, для того щоб підготувати якісний підручник чи навчальний посібник; розробити робочу навчальну програму; написати та підготувати до видання конспектів лекцій; розробка методичних матеріалів до семінарських, практичних, лабораторних робіт, курсового і дипломного проектування, практики і самостійної роботи студентів; розробити тимчасові програми навчальних дисциплін при відсутності типових; розробити або підготувати нові лабораторні роботи; підготувати комп'ютерне методичне забезпечення програм навчальних дисциплін; скласти екзаменаційні білети, завдання для проведення модульного, тестового і підсумкового контролю, аудиторного тестування; розробити і впровадити наочних навчальні посібники (схеми, діаграми, стенди, слайди тощо), нові форми, методи і технології навчання, вивчити і запровадити передовий досвід організації навчального процесу; працювати в методичних радах і комісіях університету та факультету; розробити тестові завдання для контролю залишкових знань потрібно значно більше часу, ніж 10-15% від навчального навантаження.

Міністерство освіти та науки змінило вимоги до підручників – так, повинні відповідати сучасним педагогічним технологіям і вимогам до навчальної книги; мати науково-методичний рівень і оригінальність; забезпечувати навчальну дисципліну відповідною сучасною україномовною літературою. Проведення екзаменів, вимагає впровадження нових навчальних технологій, які б дозволили повною мірою використовувати можливості кредитно-модульної системи.

Кредитно-модульна система вперше ввела ІНДЗ, які вимагають від викладачів ІНДЗ також складної методичної роботи для підготовки якісних творчих завдань різного типу та рівня складності,

використовувати технічні засоби навчання, мультимедіа, вебінари, інтерактивні форми навчання і таке інше на заняттях зі студентами.

Слід також враховувати особливості змісту методичної роботи. Професійна підготовка вимагає від викладача володіти усіма сучасними тенденціями у предметі, який він викладає. При чому, інформації забагато, та існує необхідність за короткий час обирати найактуальніше, найсучасніше, найймовірніше, таким чином потрібно реалізовувати методологічну та теоретичну підготовку викладачів. Викладач повинен бути обізнаним, щодо роботи зі сучасними студентами та враховувати те, що студентство постійно змінюється. Через що, сучасний студент відрізняється від студента, який був ще 5 років назад, тому потрібна бути здійснена постійна спеціальна підготовка викладачів. Сучасні вимоги до якісного викладання та підготовки фахівців потребують від викладачів, щоб вони йшли нога в ногу з часом, оскільки сучасний студент з легкістю сприймає нове у науці та техніці, та є більш пристосованим до них. Тому для того, щоб викладачу бути авторитетом та прикладом для свого студента він повинен оволодіти сучасними технічними засобами навчання, використовувати нові методи, форми та засоби навчання викладачі отримують спеціальну педагогічну підготовку. Викладачу потрібно мати поглибленні знання ще й з психології, оскільки, йому потрібно враховувати психологічний а психічний стан кожного студента, для того, щоб краще розуміти студента, виявляти, якщо в студента з'являться труднощі, та допомагати у їх вирішенні. Тому, педагогічна та психологічна підготовка повинні бути не відокремленими одна від іншого. З всесторонньо розвинутою особистістю сучасному студенту більш цікаво спілкуватись, та такий викладач буде стимулом для студента для того щоб здобувати вищу освіту. Тому, загальнокультурна підготовка є необхідною в умовах кредитно-модульної системи. Вміння використовувати ТЗН під час проведення занять викладачами значно поліпшує, прискорює процес викладання та процес засвоєння знань студентами, таким чином реалізується загально-технічна підготовка викладачів. Будь-який робітник, у тому числі і викладач ВНЗ є освіченими в питаннях оплати праці, навантаження, умов роботи і таке інше, проте слід також не забувати, що правова підготовка поширюється ще й надзвичайні питання наприклад на питання про матеріальну відповідальність, відповідальність викладача за журнал академічної групи, виставлення оцінок, і таке інше. Сьогодення свідчить про те, що багато молоді є хворими на різноманітні соматичні захворювання, тому медична підготовка викладачів входить у зміст методичної роботи, оскільки під час проведення занять через перевтому або нервування студент може зомліти, тому викладач повинен знати як надати першу невідкладну допомогу студенту.

До того ж, викладачам потрібно більше часу витратити на підготовку до проведення занять. А якщо, взяти до уваги, що сьогодні інформація є швидкозмінливою, а її кількість постійно збільшується, то

викладачам просто не можливо читати одні й ті ж самі лекційні заняття протягом 10 років, оскільки потрібно слідкувати за інноваціями в певній галузі наук. Це вимагає інтенсифікації і особливо організованої роботи викладачів.

При цьому слід враховувати як позитивні, так і негативні риси кредитно-модульної системи. Серед негативних проявів кредитно-модульної системи найбільш суттєвими є невміння студентів правильно організувати їх час. Так на початку семестру, коли студенти отримують ІНДЗ їм здається, що в них ще дуже багато часу, а потім вони розуміють, що часу вже зовсім не має. В сучасні ВНЗ приїжджає багато іноземців, тому кожному викладачу потрібно знайти особливий підхід до студентів, враховуючи їх національні особливості, що вимагає також більше часу для підготовки до заняття, підготовки ІНДЗ, екзаменаційних білетів, методичних рекомендацій, і таке інше.

В свою чергу, розглядаючи зазначену ситуацію з позиції викладача стає зрозумілим, що студенти які звикли роботи в останній момент мають негативний вплив на викладача. Оскільки, у кінці семестру викладачу потрібно за один день прийняти, перевірити усі ІНДЗ, реферати, презентації, і таке інше. А інколи, додатково працювати з боржниками у свої законні вихідні дні. Саме тому, постає питання про необхідність використання нових вимог до методичної роботи кафедри і кожного викладача окремо.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. 1) Визначенні труднощі викладачів у організації методичної роботи, до них ми відносимо велику кількість годин на виконання методичної роботи. Більше того, за короткий час, викладачам потрібно створювати якісні навчальні матеріали, в умовах інтенсифікації навчання, що потребує він них якіснішої підготовки за короткий час, а отже існує необхідність у навчанні викладачів прийомам інтенсифікації навчання. 2) до особливостей організації методичної роботи в умовах КМС ми відносимо: відповідність змісту КМС, відповідність змісту методичній роботі кафедри (тобто методична робота кафедри повинна включати професійну підготовку, спеціальну педагогічну підготовку, знання з психології, загальнокультурну підготовку, загально-технічну підготовку викладачів, правову та медичну підготовку); використання викладачами інших підходів до організації навчання, які дозволять не лише їм інтенсифікувати їх діяльність, але й будуть мати вплив й на студентів (тобто викладач виступає прикладом якісної діяльності для студентів).

Список використаної літератури

- 1. Ануфрієв М. І.,** Бандурка О. М., Ярмаш О. Н. Вищий заклад освіти МВС України: Наук.-практ. посіб. / М. І. Ануфрієв, О. М. Бандурка, О. Н. Ярмаш. – Харків : Ун-т внутр. справ, 1999. – 369 с.
- 2. Болонський** процес у фактах і документах (Сорбонна – Болонья –

Саламанка – Прага – Берлін) / Упорядники: Степко М. Ф., Болюбаш Я. Я., Шинкарук В. Д., Грубінко В. В., Бабін І. І. – Тернопіль : «Економічна думка». – 2003. **3. Ван дер Венде М. К.** Болонская декларация: расширение доступности и повышение конкурентоспособности высшего образования в Европе / М.К. Ван дер Венде // Высшее образование в Европе. – 2000. – №3. – Т. XXV. **4. Гончаров С. М.** Кредитно-модульна система організація навчального процесу у світлі Болонської декларації: документи, матеріали, факти / С. М. Гончаров. – Рівне, 2004 – 33 с. **5. Долженко О. В.** Сорбонская и Болонская декларации: информация к размышлению / О. В. Долженко // Вестник высшей школы: Alma Mater. – 2000. – №6. – С. 15 – 21. **6. Корсак К.,** Юрчук Л. Наука й освіта на теренах об'єднаної Європи / К. Корсак, Л. Юрчук / Науковий світ. – 2003. – №11. – С. 12 – 19. **7. Косенко О.,** Ольховська Ж., Корсак К. Деякі помилки вищої школи України / О. Косенко, Ж. Ольховська, К. Корсак // Науковий світ. – 2003. – №11. – С. 33 – 39. **8. Методическая** работа в вузе : методические указания / сост. Н. П. Пучков. – Тамбов : Изд-во ГОУ ВПО ТГТУ, 2010. – 32 с.

Рижкова А. Ю. Особливості методичної роботи кафедри ВНЗ в умовах кредитно-модульної системи

У статті аналізується сучасний стан вимог до методичної роботи кафедр. Через те, що в Україні діє кредитно-модульна система, викладачам треба змінювати власні підходи до організації навчання, тобто використовувати нові методи та методики навчання, форми, засоби навчання. Проте, слід пам'ятати про складність методичної роботи викладача, та про те, як багато часу вона займає у роботі викладачів. Отже, існує необхідність дослідження вимог до методичної роботи кафедри в умовах кредитно-модульної системи навчання.

Ключові слова: інтенсифікація навчання, формування позитивної мотивації до інтенсифікації навчання, студенти економічних спеціальностей, кредитно-модульна система

Рыжкова А.Ю. Особенности методической работы кафедры ВНЗ в условиях кредитно-модульной системы.

В статье анализируется современное состояние требований к методической работе кафедр. В связи с тем, что в Украине действует кредитно-модульная система, преподавателям надо менять собственные подходы к организации обучения, т.е. использовать новые методы и методики обучения, формы, средства обучения. Однако, следует помнить о сложности методической работы преподавателя, и о том, как много времени она занимает в работе преподавателей. Следовательно, существует необходимость исследования требований к методической работе кафедры в условиях кредитно-модульной системы обучения.

Ключевые слова: интенсификация обучения, формирование позитивной мотивации к интенсификации обучения, студенты экономических специальностей, кредитно-модульная система обучения.

Ryzhkova A. The features of chair's methodologic work of high educational establishment in credit based modular learning terms.

The current state of requirements to the methodologic work is analyzed in the article. Modern teachers ought to change own approaches to the organization of educating. In other words they have to use new methods, and methododogics of educating, forms and teaching aids, etc, taking into consideration that Ukrainian higher educational establishment working terms of credit based modular learning. However, we should always remember to the complexity of teacher's methodological work. Moreover, we should mention the fact that the methodologic work takes a lot of time in the teacher's working schedules. Consequently, there is a necessity of studying the requirements and features of chair's methodologic work of high educational establishment in credit based modular learning terms.

Key words: credit based modular learning, train-the-trainer, methodic chair's work, intensification of education.

Стаття надійшла до редакції 30.09.2013 р.

Прийнято до друку 25.10.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Трубавіна І. М.

УДК [(373.5.016:54):(504+17.022.1)]:373.011.33

С. В. Роман

**ЗМІСТ ЯК КОМПОНЕНТ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ
ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГО-ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ
У ПРОЦЕСІ ШКІЛЬНОЇ ХІМІЧНОЇ ОСВІТИ**

Педагогічна система формування еколого-гуманістичних цінностей у процесі шкільної хімічної освіти, як і будь-яка освітня система, прагне забезпечити глибину знань і високий рівень свідомості засвоєння навчального матеріалу школярами. Така вимога повинна реалізовуватись через *зміст*, при відборі та структуруванні якого застосовуватимуться міжпредметні зв'язки, орієнтовані на формування ціннісної свідомості учнів, та забезпечуватиметься відповідний рівень опанування учнями еколого-аксіологічних знань, умінь і ставлень.

Комплексний аналіз різноманітних підходів до визначення змісту загальної середньої освіти дозволяє констатувати, що найбільш обґрунтованою, найпоширенішою і практичною є чотирикомпонентна структура навчального змісту (В. Краєвський, В. Ледньов, І. Лернер,